

Etiópia tudományos akadémiaja

Előzmények

Etiópia Afrika legrégebbi országai közé tartozik, nevével – mint népnévvel – már Homérosz Odüsszeiájában találkozhatunk. A modern állam a 19. század második felében jött létre, amikor – a Salamon-dinasztia vezetése alatt – több gyarmatosítási kísérlettel szemben is sikeres ellenállást tanúsítottak. A 20. században azonban az ország számos politikai és gazdasági nehézséggel szembesült. Megszállás, háborúk, fegyveres konfliktusok sújtották, így nem csoda, hogy a tudományszervezési feladatok mindig háttérbe szorultak a túlélésért folytatott küzdelem során. Mindezek ellenére 1942-ben már sor került egy Etióp Birodalmi Tudományos Akadémia felállítására, amelynek alapszabályát 1956-ban hagyta jóvá Hailé Szelasszié császár. Ez az intézmény három szekcióból állt: a.) nyelvtudományi és irodalmi; b.) képzőművészeti; c.) a természettudományokat tömörítő tudományos és technológiai szekció.

Az Akadémia újjászervezésének és modernizálásának kérdését az egyik legtekintélyesebb etióp tudós, Aklilu Lemma (1935-1997) vetette fel még az 1960-as években. Lemma orvos volt, a bilharzia elleni küzdelemben szerzett elévülhetetlen érdemeket. Az akadémiával kapcsolatos javaslat megvalósulását azonban a Derg-puccs és az etióp polgárháború kitörése megghiúsította.

Az újabb kísérletre egészen 2007-ig kellett várni, amikor Masresha Fetene biológus, az ország legrégebbi, 1950-ben alapított egyeteme, az Addisz Abebai Egyetem professzorának vezetésével indult meg a szervezőmunka. Bár a Birodalmi Akadémia bizonyos tekintetben az Etióp Tudományos Akadémia jogelődjének tekinthető, ez alkalommal a tradíciók helyett egy modern, a 21. századi kihívásoknak megfelelő intézmény létrehozásáról volt szó. Az alapítók fő célja ugyanis az országon belüli tudományos együttműködés erősítése, illetve az etióp tudományos élet nemzetközi megjelenésének biztosítása volt.

A kezdeményezést nemcsak belföldi összefogás kísérte, de külföldről is jelentős támogatást kapott, különösen a brit Királyi Társaságtól, amely több régióbeli akadémia megalapításához is szakmai támogatást nyújtott.

Szerkezet

Az Etióp Tudományos Akadémia hivatalosan 2010-ben kezdte meg a működését, miután negyvenkilenc alapító tagja jóváhagyta az alapszabályt és megválasztotta a szervezet első elnökét, Demissie Habte orvosprofesszort.

Az Akadémia jelenlegi formájában egy autonóm szervezet, valamivel több, mint egy civil szervezet, de kevesebb, mint egy közttestület. Legfőbb szervei: a közgyűlés, az igazgatóság és a titkárság. Legfontosabb tisztségviselői: az elnök, az alelnökök, a pénztáros és a főtitkár.

A közgyűlés az Akadémia legfelsőbb döntéshozó szerve, amely felügyeli az igazgatóság és a titkárság munkáját és kötelezettségvállalásait. A közgyűlésen az Akadémia valamennyi tagja részt vehet. Feladatai többek között:

- az alapszabály elfogadása és módosítása,
- az Akadémia tagjainak megválasztása,
- Az Akadémia éves terveinek, költségvetésének, teljesítmény- és pénzügyi beszámolóinak jóváhagyása,
- a tisztségviselők megválasztása,
- a könyvvizsgálók kijelölése.

Az igazgatóság az elnökből, a fő alelnökből, az alelnökből, a pénztárosból és a főtitkárból áll, aki szavazati joggal nem rendelkező tagként és titkárként tevékenykedik. Az igazgatóságban a közgyűlés által kijelölt négy akadémiai ösztöndíjas, valamint a Tudományos és Technológiai Minisztérium képviselője, továbbá két, állami kutatóintézetek kormány által megbízott kutatója kapott még helyet. Az igazgatóság negyedévente ülésezik, és dönt az Akadémiát érintő valamennyi kérdésben, valamint ellátja az irányítási és koordinációs feladatokat is. Szükség esetén állandó és eseti bizottságokat állít fel.

A Titkárság az Akadémia hivatali szervezete, amely a főtitkár irányítása alatt áll.

Tagság

Az Akadémiának rendes, társult (külső) és tiszteletbeli tagjai vannak. A tagokat a közgyűlés választja. A rendes tagok etiópai illetőségűek, a társult tagok a diaszpórából kerülnek megválasztásra. Tiszteletbeli taggá olyan személy választható, aki az Akadémia tágabb értelemben vett céljainak megvalósításához jelentős mértékben hozzájárult.

A taglétszám évek óta folyamatosan emelkedik, jelenleg 300 fő körül mozog.

Magyar vonatkozások

Bár munkásságának nagy része Tanzániához kapcsolódik, és 1970-ben a Román Tudományos Akadémia választotta levelező tagjává, érdemes megemlíteni, hogy a nagyenyedi születésű Sáska László (1890-1978) nemzetközi pályafutása az etióp császári udvarban kezdődött, ahol rövid idő elteltével az uralkodó személyi orvosává nevezték ki. Etiópia olasz megszállását követően Sáska László a brit fennhatóság alatt álló Tanganyikába távozott, és egészen elhunytáig a szegények gyógyításával, a fertőző betegségek, valamint a rák kutatásával, illetve Afrika élővilágának tanulmányozásával foglalkozott. Bár messzire költözött, sem Erdéllyel, sem Magyarországgal nem szakadt meg a kapcsolata. Földije, akik gyerekkora óta jól ismerték, úgy emlékeztek rá, mint akinek már fiatalon *„szűk lett Erdély, idegen világ felé vágyott, ahol az orvos úttörő lehet.”*

Domaniczky Endre